

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a dr. Domé Judit ügyvéd által képviselt I. rendű, II. rendű, III. rendű felpereseknek dr. Borza János ügyvéd által képviselt I. rendű, II. rendű alperesek ellen öröklési szerződés és végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt a Fejér Megyei Bíróságon P.22.042/2004. számon megindított, majd a Fővárosi Ítéltábla 2008. április 8. napján meghozott 1.Pf.20.633/2007/15. számú jogerős ítéletével befejezett perében, az említett számú másodfokú határozat ellen a felperesek részéről 100. sorszám alatt benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán meghozta az alábbi

i t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság a Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.633/2007/15. számú jogerős ítéletét hatályában fenntartja.

Kötelezi a felpereseket, hogy - 15 nap alatt - egyetemlegesen fizessenek meg az alpereseknek - mint együttes jogosultaknak - 150.000 (Egyszázötvenezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget.

Ez ellen az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s :

A felperesek keresetükben az örökhagyó és az alperesek között 2001. december 27-én létrejött öröklési szerződés, valamint az örökhagyó 2004. január 3-i írásbeli magánvégrendelete érvénytelenségének megállapítását és a teljes hagyaték részükre való átadását kérték törvényes öröklés jogcímén. Érvénytelenségi okként hivatkoztak arra, hogy az örökhagyó jognyilatkozatai megtételekor

cselekvőképtelen állapotban volt, az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzott. Kereseti kérelmük jogalapjaként hivatkoztak továbbá a Ptk. 649. § (1) bekezdés a) és c) pontjaiban foglaltakra, mert állításuk szerint az alperesek rosszhiszeműen, a perbeli s-i ingatlan tulajdonjogának megszerzése céljából vették rá az örökhagyót - elmeállapotát kihasználva - az öröklési szerződés megkötésére és 2004. január 3-án egy, már előre elkészített végrendeletet íratnak alá vele. Az öröklési szerződés színlelt voltára alapítottnak is kérték a semmisség megállapítását, a Ptk. 207. § (5) bekezdése alapján.

Az alperesek érdemi ellenkérelme a kereset elutasítására irányult, vitatták a felperesek által felhozott érvénytelenségi okok fennállását.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította.

Az alábbi - a felülvizsgálati kérelem elbírálása szempontjából jelentős - tényállást állapította meg:

... (továbbiakban: örökhagyó) 2004. január 18-án hunyt el, leszármazója, házastársa nem volt. Egyetlen testvére ... még előtte elhunyt, akinek ... kötött házasságából három gyermeke született, az I-II. rendű felperesek, továbbá a 2001. április 13-án elhunyt ..., akinek gyermeke a III. rendű felperes. Az örökhagyó 2001. december 27-én közjegyzői okiratba foglalt öröklési szerződést kötött az alperesekkel, amelyben úgy rendelkezett: az alperesek az általuk vállalt tartási szolgáltatások fejében a ... hrsz-ú ingatlan - tulajdonát képező - 21/48 tulajdoni illetőségét örököljék. 2004. január 3-i írásbeli magánvégrendeletével teljes ingó és ingatlan vagyonát az alperesekre hagyta, egymás közt egyenlő arányban. A végrendeletben kijelentette, hogy „... és családja utána semmit sem örökölhet az ellene a múltban elkövetett tetteik miatt”. A hagyatéki eljárás során a közjegyző a ... hrsz-ú ingatlan 21/48 tulajdoni illetőségét szerződéses öröklés jogcímén, a hagyatékba tartozó egyéb vagyontárgyakat végrendeleti öröklés jogcímén ideiglenes hatállyal egymás közt egyenlő arányban az alpereseknek adta át, figyelemmel arra, hogy az eljárásban résztvevő I-II. rendű felperesek az öröklési szerződés és az írásbeli magánvégrendelet érvényességét vitatták.

Az elsőfokú ítélet indokolásának jogi okfejtése szerint a felpereseket terhelte annak bizonyítása - Pp. 164. § (1) bekezdés - , hogy az örökhagyó jognyilatkozatai megtételekor, azaz 2001. december 27-én és 2004. január 3-án belátási képességgel nem rendelkezett. Az elsőfokú bíróság megítélése szerint az örökhagyó cselekvőképtelenségének tényét nem tudták bizonyítani. Ítélezése alapjául elfogadta a kirendelt ... igazságügyi orvos szakértő aggálytalannak és alaposnak tartott véleményét, melyet alátámasztott - az alperesek személyes előadásának tekintett - ...

igazságügyi elmeorvos szakértő által az örökhagyó személyes vizsgálata alapján készített szakorvosi vélemény is. A megállapítottak szerint az örökhagyó a perbeli időpontokban: az öröklési szerződés megkötésekor, illetve a végrendelet elkészítésekor rendelkezett a végintézkedéshez szükséges belátási képességgel.

A felperesek nem bizonyították továbbá a Ptk. 649. § (1) bekezdés a) és c) pontjában foglalt érvénytelenségi okok fennállását sem, amint nem igazolták az öröklési szerződésnek a Ptk. 207. §-a szerinti színlelt voltát sem.

Szükségtelennek ítélte a felperesek által indítványozott további bizonyítási eljárás lefolytatását és ezért mellőzte az örökhagyó kórházi kezelőorvosának, valamint házi orvosának tanúkénti kihallgatását, tekintettel a periratokhoz csatolt orvosi dokumentációban foglaltakra. A kirendelt ... igazságügyi elmeorvos szakértő véleményét a bizonyítékok értékelésekor figyelmen kívül hagyta, mert a szakértő a véleményét visszavonta azzal az indokolással, hogy az általa ismertetett három betegség nem teszi lehetővé, hogy „...egyértelmű véleményt nyilvánítson az örökhagyó belátási képességére vonatkozóan, azt még valószínűsíteni sem tudja”.

A felperesek fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

A másodfokú bíróság az általa felvett részbizonyítás adatai alapján a megállapított tényállást az alábbiakkal egészítette ki:

Az örökhagyónál súlyos személyiségzavart állapítottak meg, amelyre tekintettel 1977-ben III. csoportba tartozó rokkantnak nyilvánították. A diagnózis 1999. februárjában is változatlanul fennállt azzal, hogy az örökhagyó III. csoportú rokkantsága végleges jellegű.

Az örökhagyót a munkáltatója ellen felmondás érvénytelenségének megállapítása iránti per során is vizsgálták, megállapítva: az örökhagyó nem elmebeteg, nála intellektuális hanyatlás sem állapítható meg, hanem alkatilag, testi tünetekben megnyilvánuló ideggyengeségre hajlamos személyiség, érzelmi, hangulati élete diszharmonikus. Az ellene indult büntetőeljárás során ... igazságügyi elmeorvos szakértő véleménye szerint - 1982. - az örökhagyó nem elmebeteg. E véleményt erősítette meg ... intézeti igazgató véleménye:

„a betegség a kóros elmeállapot fogalmába tartozik, ami azonban nem elmebetegség és gyógyítható” (a szakértő-tanúnak a büntetőeljárás során, az 1982. V. 25-i bírósági tárgyaláson tett vallomása).

A 2001. szeptemberében a ... Kórház Sürgősségi Belgyógyászat és Klinikai Toxikológiai Osztályán végzett vizsgálat szerint az örökhagyó pszichésen éber, tiszta tudatú, orientációja minden vonatkozásban megtartott.

Az örökhagyó 2003. december 3-án a házi orvos beutalásával került a kórház belgyógyászati osztályára, ahol nála epevezeték körüli tályogot távolítottak el, majd 2004. január 18-án elhunyt.

A másodfokú bíróság a kiegészített tényállásra figyelemmel úgy foglalt állást: a kirendelt igazságügyi orvosszakértő aggálytalan és alapos szakvéleményében foglaltak helyességét a felperesek által felhozottak nem teszik kétségesse, a felperesek kétséget kizáróan nem tudták igazolni, hogy az örökhagyó az öröklési szerződés megkötésekor, illetve a végrendekezés időpontjában cselekvőképtelen volt. Ezt támasztják alá a rendelkezésre álló további bizonyítékok, tanúvallomások. Megalapozottan hagyta figyelmen kívül az elsőfokú bíróság a ... által készített szakértői véleményt, tekintettel arra, hogy azt - a tárgyaláson, személyes meghallgatása során - visszavonta és többszöri kérdésre határozottan kijelentette, hogy az örökhagyó cselekvőképességéről nem tud határozott véleményt nyilvánítani. A jogerős ítéletben kiemelték értelmében ... tárgyaláson előadott szóbeli „véleménye” sem tekinthető szakértői véleménynek, mert nem állapítható meg, hogy véleményét mely tényekre és adatokra alapította. Az elsőfokú bíróság - mint szükségtelent - helytállóan mellőzte a felperesek további - másik szakértő kirendelésére, valamint az öröklési szerződést készítő közjegyző, a házi orvos tanúkénti kihallgatására vonatkozó - bizonyítási indítványait.

A jogerős ítélet ellen a felperesek éltek felülvizsgálati kérelemmel, amelyben annak hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérték. Álláspontjuk szerint az ügyben eljáró bíróságok a jogvita elbírálásához szükséges körben a tényállást nem derítették fel teljeskörűen; a hiányos, iratellenes, a bizonyítékok okszerűtlen mérlegelésén alapuló tényállásból levont jogi következtetések tévesek, ezért a jogerős ítélet megalapozatlan, jogszabálysértő. Sérelmezték, hogy az eljáró bíróságok döntésüket kizárólag ... szakértői véleményére alapították, a mérlegelés köréből kizárták ... szakvéleményét. Változatlanul állították, hogy a két, egymásnak ellentmondó szakvéleményre tekintettel indokolt lett volna - az indítványuknak helytadva - az Egészségügyi Tudományos Tanács felülvéleményének beszerzése. Megítélésük szerint az eljáró bíróságok indokolatlanul mellőzték a felajánlott - a házi orvos, az okiratot szerkesztő közjegyző, a belgyógyászat szakorvosa és ápolónői tanúkénti kihallgatására vonatkozó - bizonyítási indítványaikat. Állították, hogy az eljáró bíróságok ezzel megsértették a Pp. 206. § (1) bekezdésében és a Pp. 221. § (1) bekezdésében foglaltakat. Nézetük szerint tévesen állapították meg, hogy a perben jelentőséggel bíró időpontokban az örökhagyó belátási képességgel rendelkezve tett jognyilatkozatokat.

Az alperesek felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályában való fenntartására irányult.

A felperesek felülvizsgálati kérelme nem alapos.

A Pp. 270. § (2) bekezdése és a 275. § (3) bekezdése együttes értelmezéséből következően az eredményes felülvizsgálat alapja az anyagi jogi jogszabálysértés vagy az ügy érdemi elbírálására lényeges kihatással bíró eljárási jogszabálysértés megvalósulása.

A felpereseknek a támadott jogerős ítéletet sérelmező érvelése azon alapul, hogy az eljáró bíróságok eljárási szabályt sértettek, mivel mellőzték a - szerintük - szükséges bizonyítékok beszerzését és a rendelkezésre álló bizonyítékok okszerűtlen mérlegelésével hozták meg határozatukat.

A Pp. 275. § (1) bekezdése szerint a felülvizsgálati eljárásban bizonyítás felvételének nincs helye. A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelem elbírálása során a rendelkezésre álló iratok alapján dönt.

Az előzőek értelmében a felülvizsgálati eljárásban nincs helye felülmérlegelésnek, a bizonyítékok ismételt egybevetésének és értékelésének. Eljárási szabálysértést a bizonyítékok kirívóan okszerűtlen vagy a logika szabályaival ellentétes mérlegelése alapozhat meg.

Az adott ügyben és első- és a másodfokú bíróság is helyesen állapította meg a jogvita elbírálása szempontjából jelentős tényeket, körülményeket: döntését kellően megindokolta [Pp. 206. § (1) bekezdés, Pp. 221. § (1) bekezdés]. A felülvizsgálati eljárás elbírálása szempontjából ügydöntő, hogy 2001. december 27-én, a közjegyzői okiratba foglalt öröklési szerződés megkötésekor, továbbá 2004. január 3-án, az írásbeli magánvégrendelet elkészültekor az örökhagyó rendelkezett-e az ügyei önálló viteléhez szükséges belátási képességgel.

A Ptk. 17. §-a szerint gondnokság alá helyezés nélkül cselekvőképtelen az, aki olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik. Ennek megfelelően az eljáró bíróságok helyesen alkalmazták a bizonyítási teher szabályát. Az ügy tárgyát nem annak elbírálása képezte, hogy az örökhagyó cselekvőképes volt-e. Ehhez képest az eljárás során a felpereseket terhelte annak minden kétséget kizáró bizonyítása, hogy az adott időpontokban az örökhagyó belátási képességgel nem rendelkezett, azaz állapotánál fogva cselekvőképtelen volt.

A cselekvőképtelenség állapotának megállapítása alapvetően szakmai kérdés. Ezért az eljáró bíróságok helyesen tulajdonítottak kiemelt jelentőséget a kirendelt igazságügyi elmeorvos szakértői

véleményben foglaltaknak, amely a tanúvallomások, a rendelkezésre álló orvosi zárójelentések, leletek alapján, az egész kórelőzmény ismeretében készült.

Az ítélezési gyakorlat egységes és töretlen abban a vonatkozásban, hogy a gondnokság alá helyezés nélküli cselekvőképtelenség megállapításához igen széleskörű bizonyítást kell lefolytatni. A belátási képesség teljes hiányának az adott helyen, időben és körülmények között kell fennállnia. Ehhez vizsgálni szükséges a nyilatkozat tartalmát, a nyilatkozó magatartását, más nyilatkozataihoz képest tanúsított és más személyekhez viszonyított magatartását. Az orvosszakértő meghallgatása önmagában nem elegendő abban az esetben, ha már nincs lehetőség az érintett személy megvizsgálására. Az adott ügyben ezért van jelentősége ... igazságügyi elmeorvos szakértő - szakvéleménynek nem, de az alperesek személyes előadásának tekintett - 2001. szeptember 23-i véleményének, amely szerint a vizsgálat időpontjában az örökhagyó pszichiátriai betegsége nem volt megállapítható, nála igen enyhe pszichés lassulás, a kombinációs készség enyhe fokú csökkenése és az ismeretanyaga enyhe fokú megfogyatkozása volt észlelhető.

A fentiekben kifejtett elvárásoknak az eljáró bíróságok a szükséges mértékben eleget tettek. A per adatai nem igazolják a felperesek állítását, amely szerint az eljáró bíróságok lényeges eljárási szabálysértéssel hozták volna meg döntésüket. Az aggálytalan, alapos igazságügyi szakértői vélemény megdöntésére a felperesek által felhozottak nem alkalmasak.

Az eljáró bíróságok okkal rekesztették ki a bizonyítékok köréből és hagyták figyelmen kívül döntésük meghozatalánál ... visszavont szakértői véleményét. A Pp. 182. § (3) bekezdése szerint, ha a szakvélemény homályos, hiányos, önmagával vagy más szakértő véleményével, illetve a bizonyított tényekkel ellentétben állónak látszik, vagy helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér, a szakértő köteles a bíróság felhívására a szükséges felvilágosítást megadni.

A bíróságot a szakértő véleménye nem köti, a szakértői bizonyítás körében is köteles vizsgálni, hogy az előterjesztett vélemény mennyiben meggyőző és megalapozott. Tekintettel arra, hogy a nevezett szakértő a szakvéleményét visszavonta, majd amikor azt újra előterjesztette, az abban foglaltakat ténybeli adatokkal, szakmai érvekkel alátámasztani nem tudta, az elsőfokú bíróság megalapozottan jutott arra a következtetésre, hogy ... nyilatkozatai szakértői véleményként nem vehetők figyelembe.

A Pp. 3. § (4) bekezdése szerint a bíróság a bizonyítási indítványhoz, illetve a bizonyítást elrendelő határozatához nincs kötve. Mellőzi a bizonyítás elrendelését, vagy a már elrendelt bizonyítás lefolytatását, ha a jogvita elbírálása szempontjából

szükségtelen. Az eljáró bíróságok ezért - mérlegelési jogkörükben eljárva - mint szükségtelent helytállóan mellőzték a felperesek részéről felajánlott további bizonyítási indítványokat; ennél fogva nem sértett jogszabályt a másodfokú bíróság sem azzal, hogy - különösen a tényállás fentiek szerinti kiegészítése után - nem rendelt ki másik szakértőt. Az adott esetben - az előzőekben kifejtettek szerint - nem volt két (egymásnak ellentmondó) szakértői vélemény, amely a felülvélemény beszerzését indokoltta volna. Az Egészségügyi Tudományos Tanács felülvéleménye beszerzésének - a felülvizsgálati kérelemben sérelmezett - mellőzésével pedig azért sem sértett jogszabályt a másodfokú bíróság, mert a Pp. módosításáról szóló 2005. évi XLVIII. évi törvény - 2006. január 1-jei hatállyal - megszüntette a szakértői vélemények felülvizsgálatának lehetőségét.

Következésképpen - a Ptk. 17. § (1) bekezdésében foglaltakhoz képest - az örökhatályú jognyilatkozatai megtételekor az ügyi viteléhez szükséges belátási képességének hiánya kétséget kizáró módon nem volt megállapítható.

Egyebekben pedig az eljáró bíróságok a bizonyítandó tényeket és körülményeket a maguk összességében helytállóan értékelték.

A Legfelsőbb Bíróság - az előzőekben kifejtettekre alapítottnak - a másodfokú bíróság jogerős ítéletét, amely nem sérti a felülvizsgálati kérelem alapjaként hivatkozott jogszabályi rendelkezéseket, a Pp. 275. § (3) bekezdésében foglalt alkalmazásával hatályában fenntartotta.

Az eredménytelen felülvizsgálati kérelmet előterjesztő felperesek - a saját költségeik viselésén túlmenően - a Pp. 270. § (1) bekezdése alapján alkalmazandó Pp. 78. § (1) bekezdése szerint - utalással a Ptk. 334. § (2) bekezdésére - kötelesek megfizetni az alpereseknek a felülvizsgálati eljárással felmerült költségeit.

A felülvizsgálati kérelem tárgyaláson kívüli elbírálása a Pp. 274. § (1) bekezdésén alapul.

Budapest, 2009. június 10.

Dr. Orosz Árpád sk. a tanács elnöke, Dr. Csentericsné Dr. Ágh Bíró Ágnes sk. előadó bíró, Dr. Szabó Julia sk. bíró

K.Gyné

A kiadmány hitelül:

bírósági tisztviselő